کوردستانی ئێران و بزوتنەوەی نەتەوایەتی کوردی عیراق ٦١ ـ ١٩٧٥

هەڵوێستی کۆتکردنی بزوتنەوەی پارتی دیموکراتی ئێران هەر درێژەی بوو، و هەمان ئەو هەڵوێستەی سەرکردایەتی بزوتنەوەی کوردی عیراق لەساڵی ١٩٦٦وە گرتبوویە بەر تاکۆ رێکەوتنی ١١ی ئازار(مارس)ی ١٩٧٠هەر مابووی. پاش ئەو رێکەوتنەی تێیدا بڕیاری ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستانی عیراق درا، هەڵوێستی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستانی عیراق بەرانبەر بە تێکۆشەرانی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران دۆستانەتر بوو، و لە چوار ساڵی دواییدا پەیوەندی نێوان دوو پارت ڕوو لە باشی بوو، بەڵام ماوەدان بە کوردی ئێران بۆ بیرکردنەوە لە هەڵوێستی ڕامیارانەی بەرفراوانتر نەکەوتە ئاراوە، یانیش ئەوەی لە باس دوور بوو، نەخشەکێشان بوو بۆ جەنگی پارتیزانی. لەهەمان ئەو کاتەدا کە شا سەخت دوژمنایەتی لەگەڵ کوردی ئێران دەکرد، سەرکردەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان بە دۆستی ژمارە یەکیان دەژمارد.

ڕژێمەکەی شا ببووە سەرچاوەی ئازووقە وتەقەمەنی بۆ کوردی عیراق، بەڵام زۆر دڕندانەش دەیکێشا بەسەر گشت کار و پێداویستییەکی کوردی ئێراندا. سەدەها ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران لەزیندانەکانی شادا دەیناڵاند. هەردووک سەرکردەی وەک غەنی بلوریانی و عەزیز یوسفی کە هەریەکەی پتر لە بیست ساڵە و تا ئێستایش لەزینداندان.

١٩ی دیسەمبەری ١٩٧٢ لەسنە پێنج کوردی نیشتمانپەروەر لەسێدارە دران، و٢٢ی مارس لەشاری بانەدا بەرۆژی نیوەڕۆ کە قادری وێردی "ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردستان" لەکۆبوونەوە دەهاتە دەر، پۆلیس کوشتی. لە ١٥ی ئەپریلی ١٩٧٢یشدا لەشاری سنە دوو ئەندامی پارتی دیموکراتی ئێران بە دەستڕێژی گولله کوژران. هەروەها لەهەمان شاردا لاوێکی حەڤدە ساڵی لەبەر هۆی پۆلیتیکی کوژرا.

کۆتایی ناهەمواری ئەو بزوتنەوەیەی بارزانی دەیبرد بەڕێوە دەریخست کە ئەگەر وێرانکاری لێ پەیدا نەبێت، ئەوا خۆکوژی چاوەڕوانی ئەو جۆرە میکافیلییەتەیە کە لە بەریەرەکانێی ڕامیاریدا بەکاردێت، و بیروباوەڕی نەتەوایەتی بۆ دەبێتە قوربانی هەندێک ئامانجی تاکتیکی و سەرپێیی.

باری ئێستا وئاینده‌ی کوردستانی ئێران

هەڵوێستی ڕژێمی شا لەکوردستانی ئێران

لەچارەکی سێهەمی ئەم سەدەیەی ئێراندا گۆڕانکاری زۆر لەباری ئابووری، کۆمەڵایەتی و ڕامیاری ڕۆیداوە. نابەجێی نابینین ئەگەر کورتەیەک لەو ڕواڵەتە سەرەکییانە بخەینە ڕوو کە لەئێراندا ڕوویداوە.

دەنگدانەوە و بەشانوباڵدا هاتنی زۆر زوو پەرەسەندنی ئابووری لەڕۆژنامەکانی ئۆرگانی ڕژێمدا دەسکەوتی تاکە چینی دەسەڵاتدار بەرزدەکەنەوە، بەتایبەتی ئەو چینە تازە پێگەیشتوەی بەستراوەتەوە بە سەرمایەی بیانی و خێزانی "پەهلەوی" و دینامیکیەتی گشت ئەو بەشە گرنگانەوە کە ئابووری نەتەوەیی دەبەن بەڕێوە. چینەکانی گەل، بەتایبەتی جینی زەحمەتکێشی شار و لادێ، زەبوون و بێدەرامەت دەژین، و بەشێکی زۆری هاووڵاتیان تاکو ئەمڕۆ نەخوێندەوار و بێبەشن لە بەهرەی تەندروستی.

لەبنەڕەتدا ئەو فەلسەفەی "شۆڕشی سپی" یەی شا ئەنجامی دا نەخشەکەی لە ئەمریکا کێشرا، و لە شار و لادێدا ڕێگەی بۆ هەڵچوونی سەرمایەداری کردەوە تا بازاڕی پێ بخەنە گەڕ و بنکەی کۆمەڵایەتی بۆ ڕژێم پێ بتەوکەن، بەتایبەتی دروستبوونی بۆرجوای بچووک و گرنگی لادێ. ئەو جۆرە بووژانەوەیە وڵات لە مەترسی تەقینەوە دووردەخاتەوە بەتایبەتی گەر بەشی زۆر لەو جوتیارانە بن کە پێش داڕشتنی یاسای کشتسازی بێزەوی بوون.

هاوشان لەگەڵ خێرا هەڵچوونی سەرمایەداریدا هەندێک لەناو کۆمەڵگەی ئێراندا ناجۆری پێگەیشت. پەرەسەندنی ئەو بۆرجوایەی پێدەڵێن "نەتەوەییانی گرێدراوە بەسەرمایەی بیایەوە" ڕژێم کردوونی بەخاوەن تایبەتمەندی زۆر. لەساڵانی دواییدا بەتەنها قازانجی نەوت ساڵی لە ٢٠ ملیار دۆلار تێپەڕیوە. بەگوێرەی ئەو گاز و مس هتد ... یەی ئێران هەیەتی مرۆڤ دەخاتە سەر باوەڕی ئەوەی لە بووجەی ئێراندا هیچ کەموکووڕی نەبێت، ئەوجا تەرازووی بووجەی ئێران بۆ ساڵی ١٩٧٧ـ ١٩٧٨(سەرەتای ساڵی ئێرانی ٢١ی مارسە) چەند ملیار ڕیاڵی کورت هێناوە (یەک فرەنک دەکاتە ١٥ ریاڵ).

لەبری ئەوەی یاسای کشتسازی کێشە کۆمەڵایەتیەکانی لادێ نەهێڵێت، تووشی کێشەی ئابووری تری کردن. کشتکاری تووشی سستی هەمیشەی کرد، و پترکڕینی ئازووقە و خۆراک بەهۆی بەرزبوونەوەی ژمارەی هاووڵاتیانەوە بووەتە هۆی بەرزبوونەوەی ئاستی ژیانی ئەو خێزانە

E_30 ـ ظففار، هەرێمێکی شاخاویە لەعومان، ساڵەکانی شەست و سەرەتای حەفتاکانی سەدەی بیست بزوتنەوەیەکی دژ بەسوڵتان قابووس تێدابوو، ـ « و »

www.koskikurd.com

مامناوەندیانەی بەشێک لەقازانجی نەوتیان بۆ بۆ دەچێت، و ئەوە بوەتە هۆی گۆڕینی ژێرخانی بازرگانی ئێران لەگەڵ دەرەوە. تا چارەکە سەدەیەک لەمەوبەر یەکێک بوو لەو وڵاتانەی بەرهەمی کشتوکاڵی دەنارده دەرەوە، ئێستا ئازووقەی خۆراک لەدەرەوە دەکڕن.

میکانیزم کردنی کار و پیشەی کشتکاری لەزۆر شوێندا بوەتە هۆی بڵاوە بێدانی کۆمەڵی لادێ، و جوتیار بەکۆمەڵ ڕوو لەشاردەکەن. لەشارەکاندا ژمارەی بێکار هەر لەبەرزبوونەوەدایە، و تادێت ژیانی ئابووری و کۆمەلایەتی تێدا قورستر دەبێت، و بەرانبەر بەو گۆڕانانە هیچ جۆرە گۆڕانێکی هاوشان لەباری ڕامیاری نیە. لەکاتێکدا بۆرجوا و چینەکانی ناوەڕاست دەبنە خاوەن توانای ئابووری بەرز و بناغەی کۆمەلایەتییان بەرزدەبێتەوە، هەمان چینی کرێکار بە کێشی یەک ملیۆن کریکاری کارگەوە لەمرۆ بەدواوە هێزێکە بارستایی خۆی هەیە، بەڵام دەسەڵاتی ڕامیاری هەر بەدەست خودی شا یە، هەر ئەوە دەستی گرتووە بەسەر سێ دەزگای وەک ئەنجومەی یاساڕشت، دادگوستەری و خزمەتگوزاریدا. هەرچی سپا و پۆلیس و جاندارم و ساواکیشە ئەوا ڕاستەوخۆ لەژێر چاودێری خۆیدا وڵات دەپارێزن. لەوەیش بترازێت تێوەگلانی سپاکەیەتی لە" ظفار" [30] سەلماندی کە ڕژێمی شا لە ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستدا ڕۆڵی پۆلیس دەبینێت. هەروەک ئێران بەشێک بوو لە پەیمانی سەنتۆ، لەگەڵ ئەمریکایشدا پەیمانی لەشکری بە دووسەر کاریگەری مۆرکردوە. هەروەها چەندهەزار ڕاوێژکاری ئەمریکی هەن بۆ ڕاهێنانی لەشکر و پۆلیس و جاندارم.

ئەوەی شا دەیەوێت دروستکردنی مەزنترین لەشکرە لە ڕۆژئاوای ئاسیا، بۆیە ئێران بووەتە مەزنترین وڵاتی کڕیاری چەک لەوڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا. بەپێی ڕاپۆرتی ساڵی ١٩٧٦ کە دراوە بە ئەنجومەنی پیران لە ئەمەریکا دەرکەوتوە کە ئێران لەماوەی پێنج ساڵدا (١٩٧٢-١٩٧٦) ١٠٤٠٠ ملیۆن دۆلاری داوە بە وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا[٧].

لەساڵی ١٩٧٢دا ١٥٠٠٠ تا ١٦٠٠٠ڕاوێژکاری لەشکری ئەمریکی لە ئێران بوو، ساڵی ١٩٦٧ ئەو ژمارەیە گەیشتە ٢٤٠٠٠ ڕاوێژکار، و بەگوێرەی نەخشە ئەمریکاییی دەبوو ساڵی ١٩٨٠ ژمارەی ڕاوێژکارانی[٨] لەئێران بگاتە ٥٠,٠٠٠ تا ٦٠,٠٠٠ کەس. پسپۆری ئەمریکی لەهەمان ڕاپۆرتدا نوسیویانە کە وڵاتە یەکگرتوەکان لەبەر سێ هۆ ئەو جۆرە گرنگییە دەدەن بە ئێران: باری جوگرافی، نەوت و توانای دابینکردنی گواستنەوەی سەربەستی ئەو بەکەنداوی فارسدا بۆ وڵاتانی ڕۆژئاوا، و لەبەر ئەو بازرگانیە گرنگەی هەیەتی لەگەڵ وڵاتە یەکگرتوەکان و هەروەها لەبەر ئەوەی بتوانن بایەخ جۆری بەروبوومیان بدەن.

دیکتاتۆریەتی شا گەیشتووەتە لووتکە، چونکە هیچ تروسکاییەکی سەربەستی ودیموکراسییەتی لێ نابینرێت. هەرچی ڕێکخراوی پۆلیتیکی نەیار و کۆمەڵەی کرێکاران، کۆمەڵە پیشەیی و تەنانەت ئاینیەکانیش هەن گشتی قەدەغە کراون، مێدیا و وشەی سەربەست هەر بەتەواوی نەماوە. هەر خودی شا ئەندامانی پەرلەمان و ئەنجومەنی پیران و هەرەها ئەنجومەنی

یاسادانەری ئێران هەڵدەبژێرێت، و پەسەنکردنی فرمانی دادیش هەر خۆیەتی. لەشا بەولاوە بۆ کەس نییە دەست بۆ سنوری دەسەڵاتی ساڤاک (نێنگەی ئێران) بەرێت.

هەمان ئەو باسەی ئێران قورستر سەپاوە بەسەر کوردستانەکەیدا، بەڵام لەگەڵ گشت ئەوانەش تایبەتمەندی تر هەن بەسەر باری کوردستانەوە.

کوردستان لەگشت بەشێکی تری ئێران پتر زەدەچێژی دەسەلاتی لەشکرە. دەسەلات بەگشتی کەوتووەتە ژێردەست ئەفسەرانی ئەرتەش و پۆلیس و جاندارم، بەتایبەتی باڵەکانی ساڤاک کە زۆر بەقورسی چاو دەبڕنە گشت جمووجۆڵێکی دانیشتوان. کەجوتیارێکی کورد سەردانی گوندی دراوسێی بکات ئەوا دەبێت کوێخای هەردوو ئاوایی ئاگاداربن، چونکە پێویستە سەردانی گشت نەناسێک بە جاندارم بگات. و لەپاش ڕێکوتنە کوتوپڕەکەی عیراق و ئێرانی جەزایر (٦ی ئایار ١٩٦٥؟)[31] کە بوو بەهۆی هەرەسی بزوتنەوەکەی بارزانی، ئاوەدانییە کوردنشینەکانی سەرمەرز لەگشت ڕوویەکەوە خرانە ژێر چاودێری.

چەوساندنەوەی نەتەوەیی لەگشت کوردستانی ئێراندا بەرپایە، و هەرگیز ڕژێمی شا نایەوێت بوونی گەلی کورد وەک گەلێکی نافارس و بەش لەنەتەوەیەکی بڵاوە بوو بەسەر چەند خاکێکی دراوسێیدا بناسێت، و بچووکترین ئارەزووی مافی نەتەوەیی بە قورسترین شێوەکانی زەبر پێشێل دەکرێت، و هەڵوێستی "لێک گرێدان" کە لەئامۆژگای ڕەزا شا دا نەخشەی بۆ کێشرا هێشتا لەئارادایە.

ئەو چەوساندنەوەی نەتەوەییە لە هەرێمکانی بلوچ، عەرەب و ئازەریدا کەمترە. هەرچەندە لە نیوە بەرەوژووری هاووڵاتیانی ئێران لەنەتەوە نافارسەکانن، هێشتا ڕژێمی شا دانی بەمافی هیچ یەکێک لەوانەدا نەناوە. ئایا دەشێت کێشەی نەتەوەیەک چارەسەرکرێت کە نەناسراوە؟

هەڵوێستی هێزە ڕامیارییەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ئێران وکێشەی کورد

کوردستانی تورکیا دواکەوتووترین بەشی وڵاتە. و کوردستانی عیراق لە ڕابوردوودا بووژاوەترین ناوچەی عیراق بوو، ئەویش بەبۆنەی بەرهەمی نەوت، و هەروەها بارە سروشتییە زۆر لەبارەکەیەوە بوو. بەڵام لەوەتەی کەوتوونەتە جەنگی وێرانکار و پاشکۆی ئابووری تێکدەشکێت، دینامیکیترین بەش لەناو گشت کوردستاندا ئەمرۆ کوردستانی ئێرانە.

نەهێشتنی "فیوداڵ" و بتەوکردنی پەیوەندی لایەنەکانی بەرهەمی سەرمایە و گۆڕینی بناغەی کۆمەلایەتی بوەتە هۆی هەڵتەکاند ئەو کۆمەڵگە کلاسیکەی هەر لە بنەڕەتەوە سست بوو. کەواتە ئەو ئابوورییەی کوردستان کە تاڕادەیەک دابڕاو بوو لە ئابووری ئێران، لێرە بەدواوە هەر بەتەواوی یەکانگیری بووە. گۆڕانی بناغە کۆمەلایەتییەکەی ئەو کۆمەڵگەیە زەمینەی بۆ گۆڕانکاری زۆر

31-E - ٦ی مارسی ١٩٧٥.

www.koskikurd.com

خێراتر خۆشکرد، وەک هەمیشە کوردستانی ئێران بە دواکەوتووترین هەرێمی ئێران ژمێردراوە، بەڵام لەلایەکی ترەوە، پێشکەوتووترینە لەناو بەشەکانی گشت کوردستان.

هەرچەندە کورد لە تورکیا وعیراق[32] تاکە گەلی چەوساوەی وڵاتن، هێشتا خاوەن کەمێک تایبەتمەندی خۆیی هەن، بەڵام لەئێرانی فرە نەتەوەدا جگە لەکورد، ئازەری و بلوچ و عەرەبیش هەن، گەر بمانەوێت پایەیان بۆ دیاریکەین ئەوا کورد لەپاش ئازەری (نزیکەی دە ملیۆن کەس دەبن) بە دووهەمین نەتەوەی چەوساوە دەژمێردرێن. پێویستە ئەویش لەیاد بگرین کە جێگیربوونە بەرفراوانەکەی بۆرجوای ئازەری لەکەلێنی ڕژێمدا، هەستە نەتەوایەتیەکەی کوردی زۆر زەقتر دەرخستوە، بۆیە ڕژێمی ڕەگەزپەرستی شا، کورد بە گەورەترین مەترسی دەزانێت بۆ سەرخۆی.

وەک ژمارەی دانیشتوان و پانتایی هەرێمەکەی ئێرانی کەمترە لەوانەی تورکیا و عیراق[33]، بەڵام نەتەوە نافارسەکان پترن لە نیوەی ژمارەی هاووڵاتییانی گشت ئێران و لەئاستی پرسی « پێناسەی » نەتەوایەتیدا گرنگی تایبەتی دەدەن بە ڕوانینە ئایندەی ئێران ... بۆیە پێویستە بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو بارە بەتایبەت لەو هەڵوێستانە بڕوانین کە پارت و ڕێکخراوە نەیارەکان « ئۆپۆزیسیۆنەکان »ی ئێران بوویانە بەرانبەر بە پرسی نەتەوایەتی لە ئێراندا بەشێوەی گشتی و کێشەی کورد بە تایبەتی.

هەڵوێستی پارتی توودە: ئەم پارتە ساڵی ١٩٤١دامەزرا، ئەگەرچی مارکسییە وکۆشیویەتی ببێت بە پارتێکی جەماوەری و گشت جینێکی دانیشتوان بگرێتە خۆ، بەڵام هەڵوێستی دیاریکراوی سەبارەت بە کێشەی کورد نیە. بەڵێ ڕاستە ساڵەکانی ١٩٤٥ ـ ١٩٤٦ پارتی توودە پشتگیری بزوتنەوە نەتەوەیی و دیموکراسییەکەی ئازربایجان و کوردستانی کرد، بەڵام لەوەبەدوا هەرچەندە بیری خۆی ئاشکرا کردبێت کە ئەو بنبڕ پارتێکی مارکس ـ لێنینییە، ئەوجا تادێت هەڵوێستی کۆنسەرڤاتانەتر دەبێت.

پارتی توودە لە پرۆگرامە نوێیەکەی ساڵی ١٩٧٥یدا تەنها لەدوو بەند بەوڵاوە چیتری سەبارەت بە پرسی نەتەوەیی ناو ئێران تێدا نەبوو. لەکۆتایی بڕگەیەکی کورتدا لەمەڕ چینە کاربەدەستەکان دەڵێت:" ئەو چەوساندنەوەیەی لە ئێراندا هەیە دژ بەو نەتەوانەی لێی دەژین،

32 ـ E ـ بێگومان نووسەر وەک گشت ڕابەرەکانی تری پارتە کوردییەکان باسی بەشی خراوە سەر سوریا و پارچەکەی نەخچەوان ناکات. ـ « و »

33 ـ E ـ دیارە نووسەر" لوڕ" و هەرێمەکەیانی لەگەڵ نەژماردوە ئەگینا چی ژمارەی دانیشتوان و چی پانتایی زەوی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کەمتر نییە لەباشووری کوردستان. چاوخشاندن بە خشتەکانی ژمارە ١٣و ١٤ی جوگرافیای کوردستان، عەبدوڵلا غەفور، ستۆکهۆڵم ـ ١٩٩٦ـ دەریدەخات کە ساڵی ١٩٨٦ ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی ڕۆژهەڵات (نزیکەی ٩.٢ ملیۆن) بووە و باشوور لەساڵی ١٩٨٧دا (نزیکەی ٤.٣٨ ملیۆن) بووە. ـ « و »

www.koskikurd.com

جۆرێکە لە هەڵوێستی ئەو چینە کاربەدەستانەی ئێران کە دژن بە دیموکراسیەت. ئێران کیشوەری فرە نەتەوەییە و زۆر باری هاوبەش ئەو نەتەوانە لێک نزیک دەکاتەوە. لەچەند سەدە لەمەوبەرەوە ئەو نەتەوانە بوونەتە خاوەن یەک چارەنووسی هاوبەش و هاریکاری نێوانیان بوەتە مایەی کولتووری ئێرانی پڕ پیت و گرنگ، و گشتیان پێکەوە قوربانی زۆریان داوە لە پێناو سەربەستی و ئازادیدا. بەرژەوەندی گەلانی ئێران لە ئەنجامی بەربەرکانێی هاوبەشی ئەوانە دژ بە ئیمپریالیست و کۆنەپەرستی. ئەو گەلانە بە مافی ڕەوای خۆیان نەگەیشتوون، و قەلاچۆکردنی نەتەوەیی بووەتەگەرە لەڕێی یەکگرتنیان و کۆسپ لەڕێگەی پێشکەوتنی ڕامیاری و ئابووری و کولتووری وڵات(٩)".

لەم پرۆگرامەدا باسی هیچ جۆرە چەوساندنەوەیەکی نەتەوەی فارس نییە، دیارە لەڕووی مافی نەتەوایەتییەوە بۆ ئەوە چووبێتن کە کورد و بلوچ خۆیان لە هەمان زەمینەی فارسدا ببیننەوە. باسی پرۆگرامەکە لەوەدایە کە گەلانی ئێران دووچاری یەک چارەنووسی هاوبەشن. لێرەدا پرسیار ئەوەیە کەئایا گەلە چەوساوەکانی ئێران ئەو ژیانە هاوبەشەیان بە ئارەزوو بۆخۆ دەستنیشان کردووە، یان بەزەبر سەپێنراوە بەسەریاندا. سنوورە نێونەتەوەییەکەی ئێران دەستمایەی گەلێک گێرمەکێشە، ئایا دەگونجێت سنوورێک بەسروشتی دابنرێت کە بووەتە هۆی کەرتکردنی پێناسەی کەسایەتی نەتەوەکانی وەک ئازەری، بلوچ، کورد وعەرەب؟ لەئەنجامدا دەبێت ئەوە چ کولتوورێک بێت کە ئەوانە باسی لێ دەکەن؟ ئەو کولتوورەی ئەمڕۆ لە ئێراندا بەرپایە تەنها بەکولتووری نەتەوەی داگیرکەر ژمێردراوە، واتە هینی فارسە؛ ئەوە نە کولتووری کوردبووە و نەهی گەلانی تر، بەڵکوو ئەوان کولتووری ئەو گەلانەیان پێشێل کردووە. هەروەک مێژوویان گۆڕیوە و ناویان لێناوە کولتووری کۆنی فارس.

توودە، بەندی دووهەمی ئامانجەکانی لەژێر ناونیشانی چارەسەرکردنی کێشەی نەتەوایەتی بەمجۆرە دارشتووە: "بەدیهاتنی ڕژێمێکی کۆماری نیشتمانی و دیموکراتخواز بۆ دابینکردنی ئەو یەکێتییەی گەلانی ئێران نەخشەیان کێشاوە و ئارەزووی دەکەن. پشتگیری ڕاستەقینە بکەوێتە نێو گەلانی ئێران بەپێی ڕەوشی یەکسانی و دۆستایەتی گونجاو لەگەڵ پێداویستی پووچەڵکردنی جۆرەکانی چەوساندنەوەی نەتەوایەتی، و سەرئەنجام ئەو ڕژێمە دەبێت بەپێی ئەم خاڵانەی خوارەوە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی نەتەوایەتی بکۆشێت؛

ئا ـ بەدیهێنانی مافی چارەنووسی تەواو بۆ ئەو گەلانەی لەئێراندا دەژین.

ب ـ دان بنێت بەمافی کەمەنەتەوەکانی لەئێراندا دەژین وگشت مافێکی نەتەوایەتی و کولتوورییان پێ ببەخشێت."

بەرچاوگرتنی ئەو پرۆگرامە لەگەڵ بەڵگەنامە و وتارەکانی تری پارتی توودەی سەبارەت بە

کێشـەی نەتەوایەتی هەنگاوی فـراوان و پێشکەوتووانەن لەتۆمـارکردنی پێشنیـار بۆ مـافی چارەنووس. بەڵام هەرگیز ئەو پرۆگرامە خۆ لەکێشەی گەلانی چەوساوەی ناو ئێران ناگەیێنێت. کەواتە هێشتا گەلانی چەوساوەی ئێران بە میللەت نازانن. پرۆگرامەکە باسی مافی چارەنووس دەکات بەڵام جودابوونەوە نا.

ئەوەی پەیوەندی بەمافی چارەنووسەوە بێت لەو پرۆگرامەدا ڕوونە. و سەبارەت بە چەسەپاندنی دەسەڵاتە نەتەوەییەکەی بەندی دوو، ڕۆلی سەرەکی لای پارتی توودە بەندە بە "پاراستنی تەواوی خاکی نیشتمان و پاراستن و پشتگیری سەربەخۆیی ڕامیاری و ئابووری وڵات". باشە دەشێت مرۆڤ لەهەمـان کـاتدا بۆ مـافی چارەنووس و هەروەها پاراستنی یەکپـارچەیی تەواوی خـاکی نیشتمان بکۆشێت؟. ئەوا هاتوو یەکێک لەگەلە چەوساوەکانی ئێران بیەوێت سوود لەو مافی چارەنووسە وەربگرێت و بیر لە جودابوونەوەی خـاکی خۆی بکاتەوە لە ئێران و دەوڵەت بۆخۆی دامەزرێنێت، دەبێت ئەوسا هەڵوێستی پارتی توودە چیبێت و چی بەندێک لە پرۆگرام دەگۆڕن؟.

بەرەی نیشتمانی: کەساڵی ١٩٥٠ دوکتۆر موصەددەق بەرەی نیشتمانی پێک هێنا ناوی کەوتە سەرزاری جیبنی ناوەند. لەدەرەوە بوون بەسێ کەرتی(ئەمریکی زۆر کۆنسەرڤاتیڤ، ناوەندی ئەورووپایی، خاورمیانەیی مارکسی زۆر ڕادیکال). بەرەی نیشتمانی هەرگیز دانی بەوەدا نەناوە کە لەئێراندا پرسی نەتەوایتی هەیە، و تەنانەت تۆسقاڵێکیش باسی چەوساندنەوەی نەتەوەیی نەکەوتووەتە پرۆگرامە نوێکەی ساڵی ١٩٧٢یان. لە بەراوردکردنی جیاوازی خۆ هەڵقورتاندنی ئەوان لەو کێشە نەتەوایەتی لەگەڵ خۆ هەڵقورتاندنی ڕژێمی شا بۆ هەمان بار ئەمرۆ تەنها یەک خاڵە. تەنها ئەو خاڵەیە کە ئەگەر دەزگاکانی دەربار بیانەوێت لە بڵاوکراوەدا ئێران بە تاکە یەک نەتەوە بسەلمێنن ئەوا وشەی "میللەتی ئێران" بەکاردێنن، بەڵام چاپەمەنییەکانی بەرەی نیشتمانی دەڵێت "گەلانی ئێران".

ڕێکخراوی جەنگاوەرەکانی موجاهیدینی گەلی ئێران: ئەم ڕێکخراوە «موجاهدینی خەلق» ساڵی ١٩٧٠ پێکهات و لەهەمان ئەو کاتەوە کەوتنە جەنگی پارتیزانی ناو شارە مەزەکان، بەتایبەتی تاران. سەرەتا لەشێوەی ڕێکخراوی ئیسلامیدا دەرکەوت، و ماوەیەکیش ئیسلامی و مارکسیزمیان لەگەڵ یەک ئاوێتە کرد. پاشان بوون بەدوو ڕێکخراوی: مارکسی و ئیسلامی. لایەنە مارکسییەکەیان لەوکاتەوە زۆر چالاکە و چەند لێکۆڵینەوەی گرنگی سەبارەت بەگشت لایەنێکی ژیانی ڕامیاری ئێران بڵاوکردووەتەوە. ئەوانەشێوەی بزوتنەوەی چەکداری ناو ئێرانیان کرد بەرپیاز. زۆر ئاسایی دەنوێنێت کە ڕێکخراوی ئەوتۆ سەرنج بداتە گەلە چەوساوەکانی ئێران و بەتایبەتی کورد، بێگومان هەل و هەلکەوتی نەتەوەیی و جوگرافی هێزی دەروونی گرنگن بۆ

بزوتنەوەی چەکداری دژ بە شا. هەر ئەو سەرنجە موجاهیدینی ئاشناکرد بە بزوتنەوەی گالانی چەوساوە لە ئێران، چونکە ئەوان هێشتا پرگرامی ڕوون و دیاریکراویان ئامادە نیە.

ڕێکخراوی جەنگاوەرانی فیدائینی خەلق لە ئێران: مانگی فەبریوەری ١٩٧١ لەجیاکانی باکووری ئێراندا جەنگی پارتیزانی هەڵگیرسا. وەک لەلادێ جەنگی پارتیزانی کەڵکی نەبوو، کۆماندۆ مارکسییەکان لەشارە مەزنەکاندا کۆبوونەوە و ڕێکخراوی (فیدائیین)یان پێکەوەنا. سەرکردە و ڕاوێژکارانی ئەم ڕێکخراوە هەر لەسەرەتاوە دەربڕینی تایبەتیـان هەبوو بۆ پرسی نەتەوەیی. یەکێک لە دامەزرێنەرانی ڕێکخراوی فیدائیین(آ. س فەرحانی)[١٠] لەو هەڵسەنگاندنەیدا کە ساڵی ١٩٧١[34] بڵاو کرایەوە، لەژێر ناونیشانی (ئەوەی پێویستە شۆڕشگێڕ بیزانێت) پەنجەی بۆ ئەوە درێژکرد کە دەبێت ئازایانە ڕووبەڕووی پرسی نەتەوایەتی ببنەوە، و دەڵێت: "کوردستان خاوەن تایبەتمەندی جیاوازی خۆیەتی، و کورد توانای سەربەخۆیی دەبێت ئەگەر دەنگدانی گشتی بۆ بکرێت".

لەژمارەی دووهەمیدا گۆڤاری(١٩ی بەهمەن)دا چەند شیکردنەوەی زۆر گرنگی بڵاوکردوەتەوە و تایبەتمەندی بەخشیوە بە تاقیکردنەوەیەک لەژێر ناونیشانی(چۆن بزوتنەوەیەکی چەکداری توانای لەخۆ کۆکردنەوەی جەماوەری دەبێت) و بۆ یەکەمهەمین جار "چەوساندنەوەی نەتەوەیی" شیدەکاتەوە. لەوتارە تایبەتەکانی لەمەڕ بزووتنەوە چەکداری گەلانی چەوساوە "و لەوبارەی گەلی کوردی تێکەوتووە" بیر و بۆچوونی ئەوتۆیان دەربڕیوە کە تائێستا لەکولتووری مارکسییەکانی ئێراندا قەدەغەیە[١١]: "سنوور، کورد و گەلانی چەوساوەی تری ئێرانی کەرت کردووە، و بزووتنەوەی ئەو گەلانە بەستراون بە بزوتنەوەکانی دەرەوەی سنووری ئێران، و لەدوا گرێکانی ئەم سەدەیەدا ئەو گەلانە چەندجار دژ بە ڕژێمی چەق ڕاپەڕیون. گرنگی بزوتنەوەی نەتەوایەتی گەلانی چەوساوە و لەسەروو گشتیانەوە کورد لە بواری بزووتنەوەی شۆڕشگێڕیدا ئەم لایەنانەی تێدا ڕەنگ دەداتەوە:

١ـ کاتێک ئەو جۆرە بزووتنەوانە ڕووبەڕووی ڕژێمێکی سەر بە ئیمپریالیست دەبنەوە، ئەوجا هەڵوێستی دژە بەئیمپریالیستی دەگرنە بەر و ئەو شێوە خەباتەیان ڕوویەکەی شۆڕشگێڕانەی ئەوتۆ بە بزووتنەوەکە دەبەخشێت لەگەڵ جەماوەری جەوساوە و دژ بەڕژێمدا بەرەیەکی یەکگرتووی دژ بە ڕژێم پێکبێت.

٢ـ ئەو بزووتنەوانە لەپلەی یەکدا بەپشتگیری جەماوەری جەوساوە دەبنە هێزێکی گرنگی دژ بە دوژمن.

٣ـ بەڕواڵەتە جەماوەرخواز و بە کۆمەکی کەرتەکەی تری گەلی ئەودیوی سنوور ئەگەری

34ـ E ـ ١٩٧٠.

www.koskikurd.com

لەناوچوونی بزووتنەوە کەم دەبێتەوە. هەروەها زۆر خێرا دەست تێوەردانی لایەنە نەیارەکانی هەرێم و جیهانی لە بزووتنەوەکە زەمینەی پان و بەرینتر خۆش دەکات بۆ هەڵوشانی گشت توانایەکی ڕژێم.

٤ـ یەکگرتنی گەلانی ئێران دژ بە دوژمنی هاوبەش، و بەرگری لەئاسۆی تەسکی بۆرجوا و وردە بۆرجوا دەبنە بەردی گۆشە بۆباری نەتەوایەتی وڕێکخستن و هاوکاری گەلانی ئێران لەچوارچێوەی کۆمەڵێکی سەربەست ودیموکراتدا. بزاوی شۆڕشگێری ئەوەی لەسەرە هەنگاوە پێشکەوتووانەبێت بۆ ئەو یەکێتییە.

پێویستە گشت ئەو توخمانەی پەیوەستن بەگەلی کورد و گەلانی ترەوە، لەپلەی یەکەمدا توانایان بۆ ڕێکخستنی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوە بەکاربهێنن و هەروەها یەکێتی بۆ بزووتنەوە ئازادیخوازەکانی گەلانی ئێران دابین بکەن. توانای ئەو توخمانە لەناو گەلەکەی خۆیدا پتر سوود دەبەخش دەێت وەک لەناو کۆمەڵدا بەگشتی(...). زەمینە ئایدیۆلۆجییە پێشکەوتنخوازییەکەی کورد هۆیەکی گرنگە بۆ بەستنەوەی ئەو بزووتنەوە شۆڕشگێرییە بە بزووتنەوە نەتەوایەتییەکەی گەلی کوردەوە. بزووتنەوەی چەکدارێمان لە بزووتنەوە نەتەوەییە چەکدارەکەی گەلی کورد وگەلانی تر ڕادەبینێت کە ببنە هێزێکی مەزن و ڕۆڵی مسۆگەر بۆ دیاریکردنی ئاستی ئەم نیشتمانەمان".

ڕێکخراوی (فیدائیین)، جگەلەوەی ڕەسەنترین ڕێخراوی ناو کیشوەرە، خاوەن هەڵوێستی شۆڕشگێڕانەی دیاریکراویشە. بزوتنەوە دیموکراتخوازە نەتەوەییەکەی کورد دەتوانێت لەئایندەدا لەگەڵ ڕێکخراوی فیدائیین یەک بگرێت.

لەگۆتاییدا پێویست بە باسکردنی یەکێتی قوتابیانی ئێرانیش هەیە. ئەو ڕێکخراوەی کە هەزارەها قوتابی لەڕیزیدایە، بەتێڕوانینی ڕژێمی شا لە یاسا یاخیبوون و گەلێک تەگەرەی تری سەخت بوەتە هۆی دووبەرەکی ڕیزەکانی. هەڵوێستی ئەوانیشمان لا گرنگە چونکە شەپۆلی ڕامیاری زۆریان لەنێودا هەیە. ئەو یەکێتییە دانی ناوە بەبوونی چەوساندنەوەی نەتەوایەتی و ئامادەیی خۆی دەربڕیوە بۆ نەهێشتنی بکۆشێت.

پارتی دیموکراتی کوردستان ـ ئێران (P.D.K): لە ١٦ی ئۆگستی ١٩٤٥دا پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران لە مەهاباد پێکهات و پاش ساڵێک لە دامەزراندنی لەژێر فشاری جەماوەر و لەبەر ناوبانگی کۆماری مەهاباد، ڕۆشنبیرانی کوردی عیراق لقێکی پارتی دیموکراتی کوردستانیان پێکەوەنا. پاشان بێ لەوەی لە پرۆگرامدا هاوبەش بن و سەر بە یەک سەرکردایەتی بن، ئەو ناوەیان بۆخۆ پەسەندکرد و بەوە بوو بە دوو پارت لەژێر هەمان ناو.

بەڵام لەو چەند ساڵەی پێش بەیاننامەی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ پارتی دیموکراتی کوردستانی

عیراق پشتی لە ڕەوشی پێشکەوتنخوازی[35] کرد و بوو بەپارتێکی نەتەوەیی سرف و ملکەچ بۆ فرمانەکانی بارزانی. لەوماوەیەدا چالاکی پارت لە ئێران سڕکرا و لە بڵاوکردنەوەی هەندێک چاپەمەنی بەولاوە کە لەژێر ناوی کۆمیتەی ناوەندیدا دەردەچوو، ئەویش تەنها لەگیروگرفتی کوردستانی عیراق دەدوا هیچ ئاوڕی لە باری کۆمەڵایەتی ـ ڕامیاری لەمەڕ ئێران بەگشتی نەبووە. گۆنگرەیش لەدووهەم بەولاوە کەساڵی ١٩٤٦[36] لە سێبەر و زەمینە تەسکەکەی بارزانیدا بەسترا چیتر نەبووەتەوە. جا بەو بۆنەیەوە هەندێک نوێنەر لەخۆ ڕابینی بەشداری ئەو کۆنگرەیە بکەن.

پاش١١مارسی ١٩٧٠ ڕۆژگار وەرچەرخا و پارت کۆنگرەی سێهەمی لەمانگی جونی١٩٧١دا بەست و پرۆگرامی نوێ و هەڵوێستی نوێی بۆ پارت دیاری کرد. کۆنگرەی چوارهەمیش مانگی سێپتەمبەری ١٩٧٢* بەسترا، و لەوێدا یادانەوەی بۆ مێژووی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران تۆمارکرد. لەگەڵ ئەویشدا هەندێک گۆڕانکارییان تێداکرد. بەشداربووانی کۆنگرە پرۆگرام و هەڵوێستی کۆنگرەی پێشوویان بڕیاردایەوە. لەو گۆنگرەیەدا چل و دوو** نوێنەری ڕێکخراو و پارتی لە دەرەوە و ناوەوەی وڵات بەشدار بوون. لەنێوان بەشداربوواندا پێکهێنەری پارت و گەلێک لاوی تر هەبوون. ڕاوێژ و دەنگدان بەگشتی لەسەر ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی بوو کە بریتیبوو لە چاوخشاندنەوە بەسەر گشت قۆناغەکانی مێژووی پارت، و هەروەها نەخشەیان کێشا بۆ ڕێڕەوی گشتی و هەڵوێسی ئایندە. ئەوجا لە هەڵبژاردنێکی نهێنیدا بەشداربووان ئەندامە نوێکانی کۆمیتەی ناوەندی و ئەندامانی یەدەگیان هەڵبژارد.

لەڕاستیدا، پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێرانی تاکە ڕێکخراوی ئۆپۆزیسیۆنی ڕامیارییە لە کوردستانی ئێراندا توانیویەتی درێژە بەچالاکی بدات. لەساڵانی دوایشدا دیسان جەماوەری گەلی کوردستانی لێی کۆبووەوە. چونکە لەو وڵاتەدا ڕەسەن و خاوەن خەباتی پتر لە سی ساڵ بوو، لەناو گشت ڕێکخراوە چەپییەکانی ئێراندا بوو بە خاوەن ڕێز، بەڵام ئاغا هوێدای سەرەک شالیارانی شا بە پارتێکی "داردەستی بیانی" ناودەبات.

ئەمانەن هەندێکن لەبڕگەکانی پرۆگرامی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران: "پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران پێشڕەوی گەلی کوردە لەسەر ئاستی کوردستانی ئێران، و شانبەشانی هێزە پێشکەوتنخوازەکانی ئێران دژ بەڕژێمی شای کۆنەپەرست و بۆ ڕزگاری گشت ئێران تێدەکۆشێت، و هەروەها لە پێناو وەدەستهێنانی مافی چارەنووسی بۆگەلی کورد(...).

35ـ ئەمیش یەکێکە لە وشە بریقەدار و بەتاڵەکانی پێش پێرسترۆیکا، کە بووە هۆی نێوان یارانی دۆزی تەتەوەیی و خاوەن بیری سۆشیالیستی ناو بزووتنەوەکانی کورد. « و »

36ـE ـ ١٩٦٤.

* ـE ـ ١٩٧٣.

** ـE ـ ... چل و نۆ نوێنەر .... « وەرگێڕ »

دروشمە ستراتیجییەکەی پارتی دیموکراتی کوردستان، بەدیهێنانی ئۆتۆنۆمییە بۆ کوردستانی ئێران لەچوارچێوەی ئێرانێکی دیموکراتدا. دەبێت سنووری دەسەلاتی میری کوردستانی سەربەخۆ و خۆدموختار گشت کوردستانی ئێران بگرێتەوە، و زیندووکردنەوەی سنووری کوردستانی ئێران دەبێت گونجاوبێت لەگەڵ بارودۆخی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری بەوپێیەی زۆربەی زۆری میللەتی ناوچە پەسەندی دەکەن. گشت کارێکی پەیوەست بە پۆلیتیکی دەرەوە و بەرگری نیشتمانی و پرۆژەی ئابووری درێژخایان کە تایبەتبێت بە گشت ئێران لەدەسەلاتەکانی میری ئێراندا دەبێت، و لەوکارانە بەدەر، ئەنجامدانی کارەکانی ڕژێمی چەق دەگەڕێتەوە بۆ ژێر دەسەلاتی میرییە نەتەوەییەکەی کوردستانی ئازاد و خودموختار.

پێویستە سیستێمە نەتەوەییەکەی کوردستانی ئۆتۆنۆمی کوردی بکات بەزمانی دەربار و هەروەها بە زمانی خوێندن بۆ گشت پلەکانی فێرگە، و زمانی فارسیش لەهەمان ئەو دەزگایانەی سیستێمی نەتەوەیی کوردستانی ئازاد و خودموختاردا ببێتە هاوشانی زمانی دەربار، کە کوردییە، و هەروەها لە پۆلی چوار سەرەتایی و بەرەوژوور لەگەڵ زمانی کوردیدا بخوێندرێت. کەمە نەتەوەکانی لەکوردستان دەژین بکرێن بە خاوەن هەمان مافی هاوولاتییانی کورد، و منداڵیان لە قوتانخانە بەزمانی نەتەوەیی خۆیان بخوێنن، و بۆ گشت یەکێک لەو کەمایەتییانە هەبێت ڕۆژنامە و گۆڤار و چاپەمەنی تایبەت بەزمانی خۆ دەرکەن. پێویستە ئاین لە دەسەلاتی دەوڵەت جودابکرێتەوە و پێداویستی ئاینەکان و پەرستنیان ئازادبێت. و بیری جوداخوازی ڕەگەز و ئاین بەپێی یاسا قەدەغە بکرێت(...).

ئەگەری سەرکەوتن؛ لەوانەیە کورد کەژمارەیان خۆدەدات لە پانزە ملیۆن[37] تاکە نەتەوەبن تائێستا هیچ زەمینەی نەتەوەییان بۆ نەبووە. لەزۆر هەڵکەوتدا کورد لەسەرکەوتن نزیکبوەتەوە، بەڵام هەر جارەی کۆششیان لەبەر ئەم هۆ یان ئەویتر ڕەنجبەبا بووە. هۆ زۆرن بۆ ڕاگرتنی ئەو کارامەییەی کورد بەدرێژی هەزار ساڵی مێژو بوویەتی. هیچ دەروازەیەکیان بۆ سەر دەریا نیە، لەسەدەکانی ناوەڕاستەوە لەو شاخانەی بەمیللەتانی تر ئابلوقەدراو دوور نەکەوتوونەتەوە، بەروبوومی ژیاریان زۆر بەئاسانی بۆ نەڕەخساوە. لەڕاستیدا ئەوانەن هۆی پتر دواکەوتنی کۆمەڵەی کوردی لەچاو کۆمەڵی گەلانی دراوسێی. ئەوانە و پاشانیش دابەشبوون لە نێوان دوو دێوی وەک تورک و ئێران، و پاش جەنگی جیهانگیری یەکەمیش بوو بە چوار بەشی سەر بە چوار دەوڵەت، و گشت یەکێک لە بەشەکانی کوردستان دوورەدەست و لەگەڵ یەک جیاوازن. ئایا نەتەوەی کەرتکراو دەتوانێت هەمان پێکەوە دژ بە چەند ڕژێمێک بجەنگێت؟ ئەی ئەوە ڕاست نیە

37ـ ساڵی ١٩٧٥ پتر لە ١٧ ملیۆن بوو. بڕوانە جوگرافیای کوردستان، عەبدوڵلا غەفور، چاپی سوید، نەخشەی ژمارە ١١، لاپەڕە ١٤٩. «و»

www.koskikurd.com

کە چەندەها ڕاپەڕینی کورد بوە بەقوربانی تاکتیکی هاوبەش لەنێوان ئەو ڕژێمانە؟. هەرەس لەدوای هەرەس، بوەتە سەرچاوە بۆ تەیەکی نەستەق کە دەڵێن: کورد هیچ دۆستێکی نیە. لەڕاستیدا کورد دۆستی زۆرە بەڵام، دەبێت لەناو بنەماڵەی خۆیاندا بۆیان بگەڕێین، لەپێش گشتەوە لەو ولاتانەدا کە ئەوان تێیدا دەژین. تاقیکردنەوە مێژووییەکانی گشت کوردستان و بەتایبەتی کوردستانی عیراق دەریدەخات کە تێکۆشانی گەلی کوردی دابڕاوە لەو گەلانەی لە ولاتیدا دەژین، هیچ ئەنجامێکی سەرکەوتن نادات بەدەستەوە. و بەوەی کوردی ئێران لەبازنگەی پۆلیتیکی ئێراندا دەژین، تێکۆشانیان وەک ئەندام بەستراوەتەوە بەتێکۆشانی گەلەکانی تری ئێرانەوە. و بەبێ ڕووخاندنی شا نە کورد دەبێت بە خاوەن مافی چارەنووسی نەتەوەیی، نە دیموکراسیەتیش لە ئێران بەرپادەبێت. پێویستە ڕێک و ڕەوان بڵێین، دوستەکانمان زۆر لێوە نزیکترن وەک لە «برا»کوردەکانی عیراق و تورکیا. لەڕاستیدا دوژمنی هاوبەش لەیەک بەرەی یەکگرتوودا کۆیکردووینەتەوە. بێگومان، چەپی ئێران (هەروەها چەپی تورکیا و عیراق)لەگشت بۆچوونەکانیاندا سەبارەت بەپرسی نەتەوایەتی هەمیشە هاوبیری بزووتنەوەی کورد نەبوون، بەڵام پێویستە ئەوە نەبێت بەتەگەرە لەڕێی هاوکاری و یەکخستنی کار و لەبەر هۆیەکی بێبایەخ کەگوایە بزوتنەوەی پێشکەوتنخوازەکەی لەئێران دۆستی نیە. هەروەها لە تورکیا، لەعیراق و لەسوریایش. گەلانی ئێرانی، تورک وعەرەب دوژمنی کورد نین بەڵکوو دۆستی ئەون.

پاش لێکدانەوەی قووڵ، پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران بۆ گەیشتن بەئامەنجەکانی، ڕێڕەوی تێکۆشانی چەکداری گرتەبەر. ئەو شێوە تێکۆشانە چەکدارییەی هەر ڕژێمە دیکتاتۆرییەتەکەی شا بەسەریدا سەپاند. لەڕاستیدا چارەی تر نیە بۆ وەدیهێنانی کارسازی شۆڕشگێڕانە، لەکاتێکدا نە دیموکراسییەت و نە مافی نیشتمانی گەلانی چەوساوە لەلای ڕژێمی شا شوێن پێی هەیە. و لە پێناو یەکگرتندا دەبێت، بەلای کەمەوە پرۆگرامێکی هاوبەش دابڕێژرێت. ئەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان پێشنیاری دەکات ئەمانەن:

١ـ هەڵتەکاندنی ڕژێمە دیکتاتۆری سەر بەئیمپریالییەتە.
٢ـ دروستبوونی ڕژێمێکی دیموکراسی و نیشتمانی.
٣ـ دابینکردنی ئازادی دیموکراسی بۆ گەلانی ئێرانە بەگشتی.
٤ـ بە ڕەوا ناسینی مافی چارەنووسی گەلە چەوساوەکان لەچوارچێوەی سنووری دەوڵەتی ئێراندا.
٥ـ دەستی یارمەتی درێژکردن بۆ گشت بزوتنەوەیەکی ئازادیخواز و نیشتمانی و مافی چارەنووس بۆ گەلان.
٦ـ دامەزراندنی ڕژێمێکی دیموکراسی و نیشتمانپەروەرە لەسەر ڕەوشی ڕێزگرتن لە گشت لایەک، ڕێزگرتن لەسنووری دەسەلاتی نەتەوە و دەست وەرنەدان لە کاروباری دەرەوەیدا، و پەیوەندی دۆستایەتی بتەوکرێت لەگەڵ گشت ولاتە سۆسیالیستەکانی دژ بەئیمپریالییەت.

گشت دیموکراتخوازان، و گشت ئەوانەی مافی مرۆڤ دەپارێزن دۆستی ئێمەن. و پێویستە بزووتنەوە نیشتمانپەروەرەکانی ولاتانی ئازاد لەجیهانی سێهەم و ولاتانی سۆشیالیست و ئەندێشەی گشتی جیهانی ببنە پاڵپشت بۆ وەدەستهێنانی مافی چارەنووسی گەلی کورد.

تێڕوانین

١ ـ سەرژمێری ساڵی١٩٧٥یان بەپێی ئەو گریمانییە داناوە کەرادەی ناوەندی بەرز بوونی ژمارە لەناو دانیشتووانی گشت ولات بەرادەی ٢.٨٪ بێت. ئەو رێژەی ١٦٪یە بەپێی سەرژمێری رژێمە کەساڵی ١٩٦٦ ئەنجامدرا و ژمارەی دانیشتووانی هەرێمی کوردستانی بەوپێیە بەرچاوگرت. بەڵام کە رێژەی سەدی ساڵی١٩٧٥یان لێکداوەتەوە هیچیان لە ژمارەی دانیشتووانی کورد بەرز نەکردووەتەوە، بەڵکوو بەپێچەوانەوە بوو. هەر بەو بۆنەیەوە رێژەی شارنشینی کورد کەدەیکردە (٣٠٪ی دانییشتووان بەرانبەر بە ٥٠٪ی کۆی ئێران بە گشتی) دەبوو رادەی پەرەسەندن لەکوردستانی ئێران لە٢.٨٪ بەرزتر بنوێنێت.

٢ ـ ئەمانە لەسەدەی حەڤدەدا بەفرمانی شاعەباسی سەفەوی گوێزرانەوە بۆئەوەی سنووریان لە مەترسی خێڵەکانی باکوور پێ بپارێزن.

٣ ـ گەریدەی فرەنسی، هینری بەندیس ـ ١٨٨٧ نووسیویەتی:"دوان لەو ژوورانەم پێوا، لە یەکهەمدا (٣.٥ مەتر درێژ و٣ مەتر پان و دوو مەتر بەرزبوو) ژن و پیاوێک و دوو کەر دەژیا. دووهەم (کە ٥ مەتر درێژ و٣ مەتر پان و دوو مەتر بەرز بوو) پیاو و ژنێک، کچ و زاواکەیان، دوو منداڵ و جووتێک مانگا و دوو کەر و چوار بەرخ دەژیا". (هینری بەندیس ـ کوردستان، میسۆپۆتامیا و کیشوەری فارس ـ پاریس ١٨٨٧ لاپەرە ٢٥١). وا نەوەت ساڵە بارودۆخ دەگۆرێت هێشتا گۆرانی ئەوتۆ بەسەر ئەوجۆرە گوزەرانەی ئەواندا نەهاتووە.

٤ ـ وەک عەدیلە خاتوون بەر لەجەنگی جیهانگیری یەکەم بوو بەسەرۆکی هۆزە مەزنەکەی جاف.

٥ ـ آ. لامبتون، لەپەرتووکی(زەویدار وجوتیارانی ولاتی فارس)ـ لەندەن ١٩٥٣، لاپەرە ٢٨٥.

٦ـ بۆ یەکەمجار وشەی "پێشمەرگە" لەمەهاباد بەکارهات، واتای چەکداری لەشکر دەگەیێنێت.

٧ ـ فرۆشی کەرەستەی جەنگی ئەمەریکی بە ئێران، راپۆرتی سپاسالار بۆ ئەنجومەنی پیرانی ئەمریکی، جولی ١٩٧٦.

٨ ـ هەمان سەرچاوەی پێشوو.

٩ ـ پرۆگرامی توودەی ئێران ـ دیسەمبەری ١٩٧٥، لاپەرە ١٨.

١٠ـ ساواک ئەو بریارەی ئەوی لە١٥ی مارسی ١٩٧٥دا بلاوکردەوە. « ئەم خاڵەم لە ئینگلیزییەکە وەرگرت. چونکە لەعەرەبییەکەدا نەبوو. ـ و »

١١ ـ گۆڤاری"١٩ی بەهمەن" نمایشێکی تیۆری. جەنیوەری ١٩٧٥ ل ٩٧ ـ ١٠٢

www.koskikurd.com